

Veljko Milić

DVA METALNA PRAISTORIJSKA OBJEKTA IZ SOLINE

U 1980. godini Muzej istočne Bosne u Tuzli dobio je dva metalna praistorijska objekta pronađena u Solini kod Tuzle. Radi se o jednom bronzanom privjesku u obliku stilizovanog vočića i jednoj bronzoj latenskoj fibuli. Objekte je našao Kalesić Alija iz Tuzle na svom imanju prilikom kopanja bašte na dubini od 20-tak cm. Bliži podaci o uslovima nalaza nedostaju.¹

Lokalitet, gdje su objekti pronađeni, zove se *Bare*. To je blaga zaravan na samoj padini Gradovrha,² na kojoj je danas konstatovano aktivno klizište terena. Smješten je sa desne strane današnjeg asvaltnog puta Tuzla — Dokanj.

Opis predmeta

1. *Metalni privjesak*, rađen u bronzi; ima tamnozelenu patinu koja je dobrim dijelom nasilno odstranjena. Predstavljen je u vidu stilizovanog vočića, a liven je u kalupu. Dužina figure od gubica do repa iznosi 8,5 cm, visina 3 cm, a težina 55,750 g (T. I, 1, 2, 3.). Glava vočića je duga i uska; gubica je predstavljena sa dva pliča bočna ureza. Rogovi su jače naglašeni i pri vrhu povijeni ka unutrašnjoj strani; njihov raspon iznosi 2,4 cm. Uši nedostaju. Vrat je nešto duži. Trup vočića je okruglog presjeka, a na leđima ima doatak u vidu petlje koja je služila za vješanje figure o neki predmet. Petlja je postavljena tako da figura vočića poslije postavljanja na odgovarajuće mjesto ima ravnotežu i zauzme horizontalni položaj. Rep je pri tijelu zadebljan, a pri vrhu sužen. Vočić je predstavljen u trenutku mirovanja. I na prednjim i na zadnjim nogama su jako naglašena koljena. Papci su takođe naglašeni dubljim urezima.

Predmet o kojem je visio ovaj naš privjesak nije sačuvan, tako da bi bilo vrlo teško reći o kakvom se predmetu radi. No, s obzirom na težinu privjeska da se pretpostaviti da se radi o nekom čvršćem predmetu.

Slične figure životinja (jelena i koze) iz Vranova vise o privjesku u obliku šipke sa dvije alke na krajevima i dugmastim izraštajima na najširem dijelu.³

2. *Fibula* je takođe rađena u bronzi. Pripada tipu fibula sa spijoštenim lukom i četvrtastom nogom koja pri vrhu ima okrugao otvor (T. I, 4, 5). Noga je oštećena po samoj sredini kružnog otvora. Glava fibule je u vidu spiralnog mehanizma; sastoji se od četiri puta savijene žice, koja radi veće elastičnosti obuhvata luk sa unutrašnje strane. Veći dio luka je u vidu metalnog bronzanog lima koji se prema nozi naglo sužava. Prošireni dio luka je ornamentisan sa jednim uzdužnim plastičnim rebrom po sredini i dva tanja i uža plastična rebra uz same krajeve luka. Oba su ornamentisana gusto poredanim ornamentom u vidu razvučenog latinskog slova »S«.

*

Za što tačniju hronološku determinaciju teriomorfne figurice vočića iz Soline moramo se, uglavnom, poslužiti analogijom. Ovo tim prije, što je navedena figura vočića u Muzej dospjela kao slučajan nalaz, bez bližih okolnosti nalaza i, što je analogija u ovakvim slučajevima jedini način da se izvrši hronološka determinacija.

Naime, za ovaj naš privjesak stilizovanog vočića postoje analogije, kako sa naše teritorije, tako i sa jednog šireg geografskog područja od Peleponeza do sjeverozapadne Evrope.⁴ Na našoj teritoriji slične figure vočića pronađene su u Brzoi Palanci,⁵ Kostolcu⁶ i Barajevu.⁷ D. Srejšević smatra da su slični primjerci s područja Srbije rađeni pod direktnim grčkim uticajem.⁸ Možda bi se ovakva konstatacija mogla prihvatiti i za privjesak iz Soline.

Slični srednjoevropski nalazi datirani su u period IV bronzanog doba. Međutim, još uvijek nije pronađen ni jedan zatvoren nalaz koji bi ovakvu pretpostavku potvrdio.⁹

Za razliku od hronološke determinacije srednjoevropskih privjesaka, D. Garašanin smatra da privjeske iz Kostolca i Barajeva treba datirati u period punog halštata (H-C).¹⁰

Ovakvu tvrdnju D. Garašanina potkrepljuje nalaz iz Brze Palanke, gdje je sličan privjesak pronađen u zatvorenom nalazu zajedno sa grivnama sa prebačenim krajevima.¹¹ Ovakve grivne su dobro poznate sa Glasinca gdje se pojavljuju u fazi Glasinac IVa, bez prethodnog razvoja, a s neznatnim izmjenama žive sve do perioda Glasinac Vb.¹² Slične grivne u Makedoniji se datiraju u prelaznu fazu halštata B/C¹³, a za slične grivne iz Janjeva u Srbiji M. Garašanin kaže da su karakteristične za halštata C.¹⁴ Ovo je istovremeno opredijelilo mjesto ostave iz Brze Palanke u prelaznu fazu halštata B/C, što znači da je istovremena sa glasinačkim materijalom Glasinac IVa.

Dakle, analogno privjescima iz Brze Palanke, Barajeva i Kostolca, privjesak iz Soline mogli bismo hronološki opredijeliti u period punog halštata (Ha — C). Izraženo u apsolutnim datumima to bi bilo vrijeme oko 800 godina prije n. e. po Rajnekeu.

I za determinaciju *fibule* se moramo poslužiti isključivo analogijom. Naime, za razliku od privjeska, fibula o kojoj je ovdje riječ je sa dosta sigurnosti datirana. Ovo zahvaljujući činjenici što su fibule rado i često korišćene za hronološku determinaciju čitave jedne kulture, posebno keltske, jer se na njima odražava stilski razvoj jedne epohe.

Slične fibule kod nas su pronađene na više mjesta: Sanskom Mostu, Jezerinama, Ribiću, Debelom Brdu, Sobunaru, Gorici,¹⁵ Zemunu,¹⁶ i dr.

Sve navedene fibule su sa dosta sigurnosti datirane u drugu polovinu prvog vijeka prije n. e. Nije bilo poteškoća ni kod određivanja etničke pripadnosti naroda kojem je fibula pripadala. Sve fibule iz gore pominjanih mjesta su opredijeljene sa dosta sigurnosti kao keltske.

Iz ovog možemo zaključiti da i naša fibula potiče iz druge polovine I vijeka prije n. e., a da su njeni nosioci Kelti, ili pak narod koji je imao jake trgovačke veze sa njima.

NAPOMENE:

- 1 Navedene objekte poklonio je Muzeju drug Alija Kalesić iz Tuzle, te koristim priliku da mu se i ovom prilikom najiskrenije zahvalim.
- 2 Na Gradovrhu su i od ranije poznati tragovi materijalne kulture iz praistorijskog i srednjovjekovnog perioda. Iz tih razloga, kustos Muzeja istočne Bosne, Siniša Perić je izvršio 1978. godine sondažno rekognosciranje. Tom prilikom prikupljena je veća količina praistorijskog i srednjovjekovnog materijala.
- 3 D. GARAŠANIN, Katalog metala, Narodni muzej Beograd, Praistorija I, Beograd 1954, str. 34; M. Garašanin, Jedna skica hronologije metalnog doba Srbije, Istorijski Glasnik, Beograd 1951. br. 3—4, str. 64.
- 4 D. SREJOVIĆ, Tri praistorijske ostave iz istočne Srbije, Starinar N. S. sveska XI, Beograd 1960, str. 61; Isti, Praistorijske ostave u Srbiji i Vojvodini I, Beograd 1975, str. 102.
- 5 D. SREJOVIĆ, Tri praistorijske ostave, str. 61.
- 6 D. GARAŠANIN, Katalog metala, str. 71 i 72, T. XL, 4.
- 7 Ibid, str. 16 i 71.
- 8 D. SREJOVIĆ, op. cit. str. 61.
- 9 Ibid, str. 61.
- 10 D. GARAŠANIN, op. cit. str. 71 i 72.
- 11 D. SREJOVIĆ, op. cit. str. 61.
- 12 A. BENAC i B. ČOVIĆ, Glasinac II, Sarajevo 1957, str. 29 i dalje.
- 13 M. GARAŠANIN, Starinar N. S. sveska V — VI, Beograd 1954/55, str. 30 i dalje.

- 14 M. GARASANIN, Jedna skica hronologije, str. 66.
15 R. BIŽIĆ, Tipovi praistorijskih fibula u Bosni i Hercegovini, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sarajevo 1951, str. 294.
16 J. TODOROVIĆ, Kelti u jugoistočnoj Evropi, Beograd 1968, str. 54, 153, T. LIII i LIV.

ZWEI URGESCHICHTLICHE METALLENE OBJEKTE AUS SOLINA

1980. hat das Museum des Ostbosniens zwei metallene urgeschichtliche Objekte, die in Solina, in der Nähe von Tuzla, gefunden wurden, erworben. Es handelt sich dabei um ein Anhängsel aus Bronze in Form des teriomorphen Figürchens eines Ochens und eine Latène — Fibel, ebenso aus Bronze.

Durch Vergleich des Anhängsels aus Solina und der ähnlichen Stücke aus den Brza Palanka, Barajevo und Kostolac kann der Fund chronologisch in die ältere Eisenzeit (Ha — C) datiert werden. Es ist die Zeit um 800. v. n. Z., nach Reinecke.

Auch die Fibel ist gut datierbar, da ähnliche Fibeln in einigen Orten, so in Sanski Most, Jezerine, Ribić, Debelo Brdo, Sobunar, Gorica, Zemun bereits entdeckt wurden.

Diese Fibeln gehören in die 2. Hälfte des ersten Jhs.v.n.Z. und was Volkszugehörigkeit angeht, sie sind den Kelten zuzuschreiben.

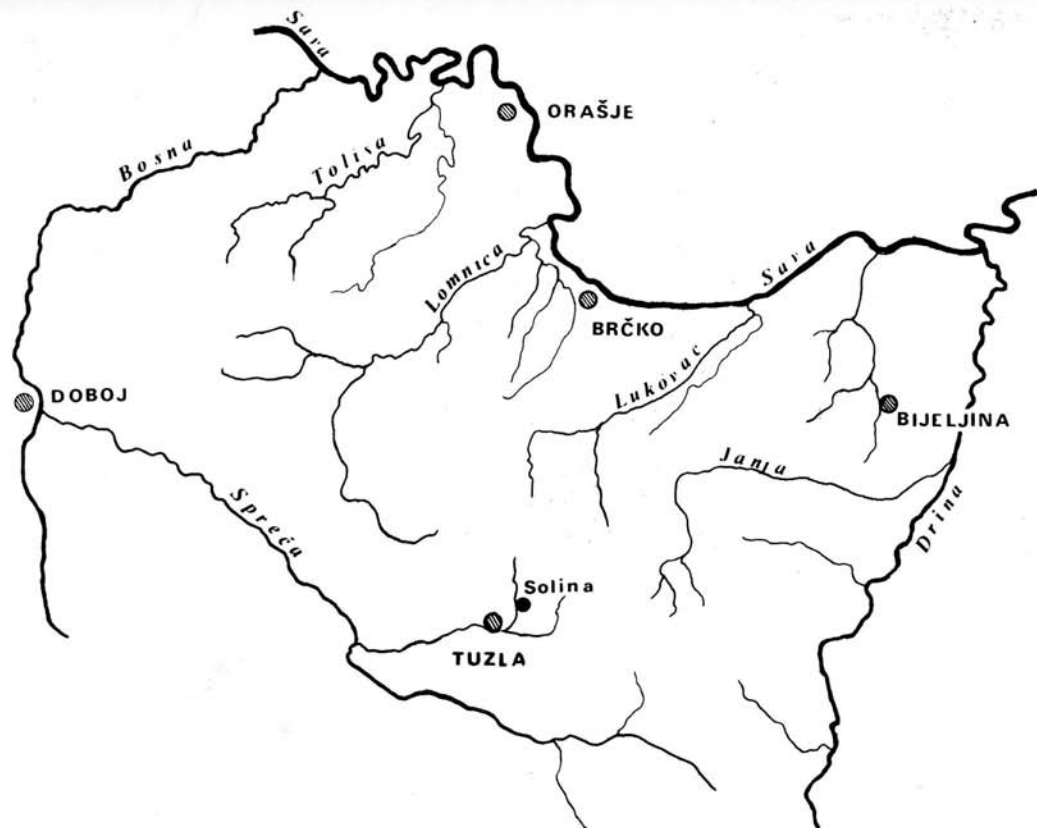
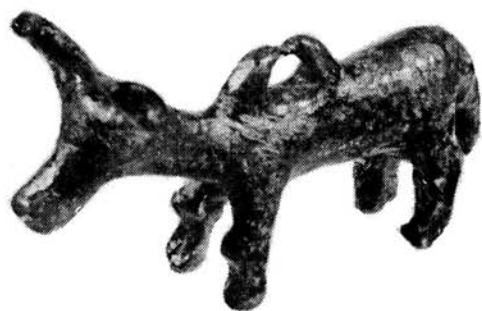

Tabla I

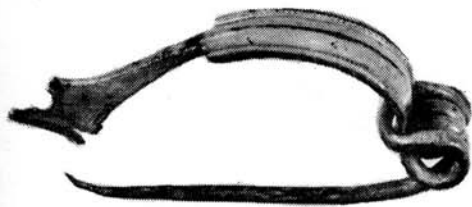
1

2

3

4

5